

INDICATORI COMUNITARI AI DEZVOLTĂRII URBANE

DANA CORNELIA NIȚULESCU

- *Este necesară renovarea urbană pentru a ridica nivelul de trai al celor ce locuiesc la un moment dat într-o anumită zonă?*
- *Este renovarea urbană necesară pentru rezolvarea problemelor de circulație în oraș?*
- *Se dorește renovarea urbană pentru că zona respectivă arată urât și este dorită schimbarea acestei stări de lucruri?*

Iată câteva întrebări care par firești, în condițiile existenței interesului pentru domeniul amenajării, renovării și planificării urbane. Dezvoltarea urbană înseamnă transformarea elementelor de structură urbană, adaptarea (integrarea) a ceea ce este valoros la cerințele contemporane, stabilirea unei corespondențe între aceste elemente și funcția lor în ansamblul urban, toate aceste acțiuni îndreptate în direcția creșterii confortului.

Rolul planificatorului urban în societatea modernă este destul de echivoc. El este angajat să modernizeze mediul înconjurător și, prin aceasta, el este văzut, în mod idealist, drept un creator de comunități. Majoritatea criticilor adresate planificatorului se referă la faptul că el nu ar putea, respectiv, nu ar trebui să încerce să determine comportamentul uman. „A oferi o multitudine de modalități de locuire pentru ca să fie posibilă alegerea și o mulțime de locuri de muncă pentru a se putea manifesta opțiunea înseamnă a așeza locuirea și locul de muncă într-un mediu fizic deschis, plăcut, sănătos, sigur, și nu constrângător, deoarece indivizii pot produce propriile lor grupări. Planificarea nu este o soluție și nici planificatorii atoateștiutori” (Lee, 1970).

Planificarea socială este inevitabilă într-o societate care valorizează ordinea. Mediul și comportamentul uman sunt interdependente, ceea ce dovedește că planificatorii pot influența conduita umană. Însă, multe dintre tensiunile generate de paradigma deterministă pot fi depășite, dacă se recunoaște că planificatorul acționează nu sub influența propriilor scopuri, ci pentru a realiza valorile societății, în care el acționează ca agent social. El este un inovator al mijloacelor și nu al scopurilor. Dacă mijloacele sale nu au succes, atunci acțiunile sale vor fi sancționate negativ de către cei afectați. Ceea ce-i lipsește, în prezent, cel mai mult este abilitatea de a prezice consecințele deciziilor sale pentru comportamentul uman (Lee, 1970).

Efectele planificării sunt cele mai mari și, în același timp, cele mai nevăzute influențe asupra modului în care indivizii trăiesc în oraș. Actorii implicați în planificare, serviciile de urbanism, administrațiile locale, sunt responsabile de construirea planurilor în ceea ce privește folosirea terenurilor, infrastructura,

sistemul de transport, parcurile și spațiile deschise, locuințele și alte elemente de dezvoltare fizică ale orașului.

Orice așezare umană este o așezare pe sol a societății, purtând astfel amprenta caracteristicilor definitorii ale acesteia. Iată de ce activitatea de conducere socială și de planificare urbană necesită o cunoaștere științifică a distribuției teritoriale a fenomenelor demografice, a celor social-economice, dar și a elementelor spațial-urbanistice, care reprezintă cadrul de desfășurare a vieții sociale urbane.

Având în vedere că viața umană se desfășoară în diferite condiții în timp și spațiu, teritoriul urban „a primit” destinații diferite în funcție de tipul activității umane ce se realizează preponderent. Spațiul destinat timpului de muncă trebuie organizat diferit față de spațiul destinat vieții de odihnă, de relaxare. Deci apar cel puțin două zone: zona de muncă (comerț, industrie, cultură) și zona de odihnă (locuință, sport, agrement). Specializarea accentuată, dar și sistematizarea, impun fragmentări ale acestor zone în sensul afirmării separate a zonei comerciale de cea industrială, precum și evidențierea unui centru administrativ caracterizat prin monumentalitate, căi largi de circulație, poziție centrală în apropierea tuturor factorilor sociali, și a unui centru intelectual care să beneficieze de o amenajare specială – spațiu larg, comod, accesibil, liniștitor (Sfințescu, 1932).

Întreaga teorie a zonificării demonstrează necesitatea intervenției diferențiate la nivelul spațiului urban. Într-un anumit fel trebuie amenajat și echipat centrul unui oraș, potrivit funcțiunilor și cerințelor sociale ale acestuia, în alt mod trebuie gândit și planificat spațiul de locuințe, spațiul comercial ș.a.m.d.

Este necesar să evidențiem o serie de parametri care să indice specificul unei anumite zone urbane, dar care să și măsoare gradul de dezvoltare al acesteia, să înregistreze o stare de fapt a vieții sociale din zona urbană respectivă. La nivelul orașului se pot culege informații cu privire la investiții, comerț, populație, infrastructură, mediu, structurarea spațiului, distribuția serviciilor, date de economie urbană mai mult sau mai puțin sistematizate și disponibile de la o zonă la alta. Indicatorii dezvoltării comunitare urbane sunt legați de măsurători în legătură cu mediul construit, cu modalitățile de folosire a terenului, cu tipurile de relații sociale de la nivel microuban. Este vorba de indicatori orientați spre dimensiunea fizică a comunității, indicatori sociali, economici și de mediu. Iată câteva caracteristici ale indicatorilor de dezvoltare urbană:

- ușor de înțeles de către decidenți și rezidenți;
- măsurabili folosind date primare, imediat disponibile, de la nivel local urban și național;
- trebuie să măsoare realități sociale relevante pentru politicile publice;
- să fie legați de obiective de politică urbană și ajustabili prin folosirea unor instrumente de politică urbană.

Scopul unui sistem integrat de indicatori este acela de a genera, la nivel național și local, capacitatea de a colecta și de a folosi, în sprijinul politicilor

publice, date pe care se fundamentează strategia pentru dezvoltare durabilă a așezărilor umane. Sistemul propus are în vedere:

- descrierea vizuală și geografică exhaustivă a elementelor mediului urban, a celor economice, sociale, ecologice și de infrastructură, în scopul creșterii înțelegerii și interesului pentru rezidenți și decidenți;

- accesibilitatea crescută la acești indicatori, care să facă posibilă implicarea publică și încurajarea acțiunii colective;

- „instituționalizarea” acestor indicatori ca parte integrantă a procesului de dezvoltare comunitară. Acest lucru presupune ca acești parametri să fie promovați prin diferite metode, astfel încât cetățenii și decidenții să aștepte situațiile anuale cu privire la indicatorii dezvoltării urbane ca parte firească a procesului de decizie;

- crearea unui sistem de indicatori care să ofere cunoștințe de la nivel local, date locale relevante (Allen, 1997).

Politicile publice încep prin afirmarea unei strategii. La acest nivel, sistemul de indicatori atașați politicii respective trebuie să măsoare realizările în direcția atingerii obiectivelor propuse. După implementarea politicii, indicatorii trebuie folosiți pentru monitorizarea strategiei, pentru ca în final să fie utilizați ca evaluatori ai succesului strategiei respective.

Complexul de indicatori de dezvoltare urbană acoperă o arie relativ largă de domenii: dezvoltare socioeconomică, infrastructură, transport, mediu înconjurător, cerere și ofertă de locuințe. Sistemul de indicatori poate fi construit astfel încât să fie aplicat la trei niveluri:

1. Nivelul comunității urbane de locuire – indicatori „micro” de măsurare a schimbării la nivelul vecinătății urbane de locuire:

I. Indicatori de infrastructură;

II. Indicatori socioeconomi;

III. Indicatori de relaționare (sociali).

SCHIȚĂ DE INDICATORI DE MĂSURARE A DEZVOLTĂRII COMUNITĂȚILOR URBANE REZIDENȚIALE

Indicatori socioeconomi și spațial-urbanistici

Forma urbană și utilizarea acesteia:

- (a) terenul locuibil = suprafața medie a loturilor destinate locuirii, din totalul suprafeței de teren urban;
- (b) rețeaua de străzi = suprafața medie a străzilor din totalul suprafeței urbane;
- (c) număr de blocuri/ha;
- (d) diversitatea folosirii terenului = număr de modalități de folosire a terenului;
- (e) completitudinea vecinătății = număr de servicii existente pe o suprafață dată.

Locuința:

- 1. teren pentru locuințe unifamiliale = mărimea medie a suprafeței ocupate de o familie;
- 2. densitatea locuințelor unifamiliale = număr de locuințe raportat la suprafața de teren destinată acestui tip de locuințe;
- 3. densitatea locuințelor multifamiliale (blocuri de locuințe) = număr de locuințe raportate la

- suprafața destinată locuințelor multifamiliale;
4. densitatea medie de locuințe = număr de locuințe raportat la suprafața de teren destinată locuințelor, în general, nediferențiat;
 5. apropierea magazinelor, a punctului comercial = procentul de locuințe aflate la o distanță de 400 m de magazin, punct comercial;
 6. apropierea de mijloacele de transport = procentul de locuințe aflate la 400 m de nodurile de transport (stații de autobuz, autobuz, tramvai, troleibuz);
 7. apropierea spațiilor de recreere = procentul de locuințe aflate la 400 m de parc, grădini, curtea școlii.

Loc de muncă, angajare:

- i. balanța locurilor de muncă = (număr de locuri de muncă)/(număr de locuințe);
- ii. densitatea de angajare = (număr de angajați)/(suprafața de teren destinată angajării de forță de muncă);
- iii. densitatea clădirilor comerciale = (număr de clădiri comerciale)/(suprafața stabilită pentru construcția centrului comercial).

Circulație, deplasare:

- A. număr de intersecții de străzi raportat la suprafața locuibilă;
- B. trafic-densitate rezidențială orientată = media de locuințe aflate la 400 m de un nod de trafic;
- C. trafic-densitate de angajare orientată = număr mediu de angajați aflați la o distanță de 400 m de un nod de trafic;
- D. rețeaua pietonală = procent de străzi cu trotuar din totalul străzilor;
- E. distanța de traversare pietonală = lățimea medie a străzilor;
- F. siguranța pietonală și de trafic = procent de intersecții dotate cu echipamente de semnalizare (semafoare, zebre);
- G. rețeaua de deplasare cu bicicleta = număr de kilometri destinați bicicliștilor din totalul suprafeței destinate pentru deplasare;
- H. parcări rezidențiale = număr mediu de spații de parcare raportat la numărul de locuințe;
- I. distanța auto = media de km. parcurși zilnic cu automobilul personal/ locuitor.

Energie:

- a) total consum = energie consumată de rezidenți/ an;
- b) auto-consum = procent de energie produsă în zonă raportat la număr total de clădiri ce beneficiază de ea.

Apă:

- 1) densitatea serviciului = număr total de indivizi deserviți;
- 2) consumul gospodăriilor = consum de apă/ locuitor/ zi;

Deșeuri solide:

produs rezidual = deșeuri solide ale zonei rezidențiale/ locuitor/ zi;

Poluare:

- I. poluare aer = CO emis de toate sursele/ locuitor/ an;
- II. încălzire globală = CO₂ emis de toate sursele/ locuitor/ an (Allen,1997).

Indicatori ce măsoară relaționarea în comunitățile de vecinătate autodefinite individual

- număr de concedii petrecute împreună cu vecinii din totalul concediilor petrecute în 5 ani de zile;
- numărul de vizite făcute vecinilor/ săptămână;

- numărul de prieteni din localitate;
- frecvența încredințării locuinței spre grija vecinilor;
- frecvența încredințării copiilor spre grija vecinilor;
- procentul de timp liber (petreceri, plimbări, aniversări ș.a.) petrecut cu vecinii din totalul de timp liber;
- frecvența împrumutului de la vecini;
- frecvența împrumutului de bani de la vecini;
- frecvența folosirii centrului comercial din vecinătate/ săptămână
- frecvența folosirii altor servicii (sanitare, educaționale) din zona rezidențială

În problema practică a compunerii ansamblurilor de locuire, apare problema eficienței sociale a acestora. În acest context, trebuie amintite câteva probleme: (a) stabilirea dotărilor prioritare, pe lângă școală, dispensar și centru comercial, ca dotări consumatoare de timp liber (culturale, sportive) și creatoare de timp liber, cele ce preiau la un nivel înalt de organizare și calitate unele activități de la nivelul gospodăriei (creșe, grădinițe, spălătorii, cantine); (b) amenajarea spațiilor verzi cu rol social-psihologic și de agrement, pentru sport (Sebestien, 1976).

2. Nivelul centrului orașului:

SCHIȚĂ DE INDICATORI CE MĂSOARĂ DEZVOLTAREA CENTRULUI ORAȘULUI CA ZONĂ CU SPECIFIC DIFERIT

1. Suprafața perimetrului centrului orașului;
2. Numărul de tipuri de folosire specifică a terenului (construcții, spații verzi ș.a.);
3. Suprafața spațiilor verzi din totalul suprafeței centrului orașului;
4. Procentul de clădiri destinate locuirii din totalul construcțiilor ce aparțin centrului orașului;
5. Procentul de clădiri comerciale din totalul construcțiilor ce aparțin centrului orașului;
6. Procentul de clădiri cu funcțiuni centrale (administrative, internaționale, dotări unicate) din totalul construcțiilor ce aparțin centrului orașului;
7. Raportul între spațiul construit de folosință publică și cel cu folosință de locuire;
8. Densitatea de angajare = număr de locuri de muncă raportat la suprafața centrului orașului;
9. Ponderea populației angajate pe sectoare de activitate (industrie, comerț, servicii);
10. Număr de intersecții raportat la suprafața centrului orașului;
11. Suprafața de circulație pietonală raportată la suprafața centrului orașului;
12. Suprafața de circulație pietonală raportată la suprafața destinată traficului.

Centrul orașului trebuie să răspundă unor vaste cerințe de ordin economic, social, civic. Activitatea de cunoaștere și de prognoză a centrului orașului trebuie să presupună cercetări interdisciplinare: studiu sociologic de definire a funcțiilor centrului, studiu de prognoză a veniturilor destinate lucrărilor edilitare și construcțiilor în general, studiu urbanistic extins asupra întregii zone. Planificatorii trebuie să se întrebe:

Ce efecte are concentrarea de dotări (comerciale, de loisir, spitalicești ș.a.), care în mod normal intră în echiparea cartierelor?

Ce efecte are acumularea dezordonată de funcții și alăturarea acestora pe aceeași arteră?

Ce efecte are structura foarte centralizată a transportului de călători?

3. Nivelul orașului în ansamblul său – indicatori „macro” ai dezvoltării urbane:

- I. Indicatori sociodemografici;
- II. Indicatori socioeconomi;
- III. Indicatori spațial-urbanistici

SCHITĂ DE INDICATORI CE MĂSOARĂ DEZVOLTAREA URBANĂ LA NIVELUL ORAȘULUI ÎN ANSAMBLUL SĂU

I. Indicatori sociodemografici:

1. populația cu domiciliu în oraș din totalul populației;
2. rata natalității;
3. concentrarea pe oraș a populației urbane a județului = (populație cu domiciliu în oraș) 100/ (total populație municipii și orașe din județ);
4. mărimea medie a gospodăriilor = (populația în gospodării)/ număr total gospodării;
5. rata sporului migratoriu = (spor migratoriu) 1000/ (populație cu domiciliu în oraș);
6. rata mortalității;
7. sporul natural = rata natalității – rata mortalității;

II. Indicatori socioeconomi:

1. grad de ocupare = (personal muncitor) 100/ (populația cu domiciliu în oraș);
2. ponderea populației în industrie = (populație ocupată în industrie) 100/ (personal muncitor);
3. ponderea populației în construcții = (populație ocupată în construcții) 100/ (personal muncitor);
4. ponderea populației în agricultură = (populația ocupată în agricultură) 100/ (populație cu domiciliu în oraș);
5. pondere în terțiar și cuaternar = (populația activă ind.+constr.+agric.) 100/ (populația activă).

III. Indicatori spațial-urbanistici:

1. suprafața perimetrului construit;
2. densitatea gospodăriilor = (număr total locuințe)/ (număr total gospodării);
3. mărimea locuinței = (număr total camere)/ (număr total locuințe);
4. densitatea locuibilă = (suprafață locuibilă)/ (populație în gospodării);
5. densitate urbană = (populație cu domiciliu în oraș)/ (suprafața perimetrului construit);
6. pondere spații verzi = (suprafață spații verzi) 100/ (suprafață perimetru construit);
7. densitate clădiri = (număr clădiri)/ (suprafață perimetru construit);
8. mărimea locuinței din punctul de vedere al suprafeței = (suprafață locuibilă)/ (număr total de locuințe);
9. densitatea pe cameră = (număr total camere)/ (populație în gospodării);
10. concentrarea locuințelor în clădiri = (număr total locuințe)/ (număr total clădiri) (Abraham, 1991).

Activitățile de sistematizare a teritoriului și localităților sunt incompatibile cu o gândire rutinieră, care să nu țină cont de recomandările științei, ale unui grup de discipline copărtăse la fundamentarea proiectelor de amenajare a teritoriului. Intervențiile de amenajare a orașului trebuie precedate și urmate de studii aprofundate în ceea ce privește implicațiile și consecințele umane. Astfel, perspectiva cercetării prin indicatori ai comunității urbane, combinată cu studii asupra imaginii populației rezidente despre spațiul urban în care trăiesc, și cu studii ale aspirațiilor sale ar putea reprezenta garanția obținerii unui mediu urban eficient din punct de vedere economic, social și urbanistic.

Există o nevoie globală de a genera, la nivel național și mai ales local, capacități de colectare a informațiilor utile, referitoare la condițiile și tendințele urbane, de a transforma informațiile în cunoaștere, prin metode analitice potrivite, și de a folosi această cunoaștere în vederea formulării și modificării politicilor și programelor de dezvoltare urbană.

BIBLIOGRAFIE

1. Abraham, Dorel, *Introducere în sociologia urbană*, București, Editura Științifică, 1991.
2. Allen, Eliot, *Measuring the New Urbanism with Community Indicators*, AICP, Portland, Criterion Planners, Engineers, 1997.
3. Lee, Terence, *Urban Neighborhood as a Socio-Spatial Schema*, în „Ekistics”, Aug., 1970, p.119-129.
4. Sfințescu, Cincinat, *Pentru București. Noi studii urbanistice. Delimitări, zonificare, circulație, estetică*, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, 1933, p. 9-10, 30-41.
5. Sebestien, Gheorghe, *Eficiența economică și socială a ansamblurilor de locuit*, București, Editura Tehnică, 1976, p. 103-114.